

Fallet da Costa visar brist i lagen

Bevisningen var svag, men vårt rättssystem tillåter ändå inte att läkarna får skuldfrågan prövad på nytt. Jag tror det visar att lagen bör ändras, skriver Göran Lambertz i sitt svar till Anders Agell angående styckmordsfallet.

REPLIK Anders Agell anklagar mig för en "svindlande brist på etisk balans" (UNT 7/9). Det handlar om mitt agerande som JK i ett skadeståndsmål i Attunda tingsrätt. De båda läkare som år 1991 förlorade sin behörighet för att de ansågs överbevisade om att ha styckat Catrine da Costas döda kropp har stämt staten och yrkat skadestånd. Agell representerar läkarna medan JK företräder staten.

Låt mig först återberätta en del av det som har hänt.

Catrine da Costa dödades år 1984. Läkarna åtalades i januari 1988 för mord. Efter en dramatisk rättegång frikändes de. Det var inte bevisat att de hade mördat. Men tingsrätten ansåg det klarlagt att de hade styckat kroppen och skrev så i sin dom. Eftersom detta "brott mot griftefrid" var preskriberat kunde de inte dömas. De överklagade ändå för att få det fällande uttalandet undanröjt. Men eftersom de hade blivit frikända avvisades deras överklagande. De hade alltså i praktiken förklarats skyldiga utan möjlighet att överklaga.

Nu agerade Socialstyrelsen för att ta ifrån läkarna deras legitimationer. Efter en komplicerad process i flera led kom Kammarrätten i Stockholm fram till att det var bevisat att läkarna hade styckat kroppen, och de fråntogs sina legitimationer. De har ansökt om resning men fått nej, senast i juli 2004. Då företrädde de av Anders Agell.

Vid den tiden ringde han mig ofta. Han hade nämligen också anmält ärendet till JK. Efter en del funderande beslöt jag att inte undersöka det närmare, främst för att JK ska granska domstolarnas beslut bara om de ter sig uppenbart felaktiga.

Då liksom nu kände jag emellertid tvivel på om kammarrättens dom var riktig. Mycket hade kommit fram efter domen, och det stod klart att bevisningen mot läkarna var svag.

I våra samtal nämnde jag för Agell möjligheten att stämma staten på skadestånd för att kanske indirekt kunna få skuldfrågan prövad. Jag skulle dock som företrädare för staten bestrida en sådan talan. Skadestånd förutsätter nämligen "fel eller försummelse" från statens sida. Och jag ansåg att myndigheternas och domstolarnas åtgärder och beslut under målets gång var försvarliga. I den mån några felaktigheter i skadeståndslagens mening förekom var de inte avgörande för utgången.

I april 2007 stämde Anders Agell staten för läkarnas räkning. Då uppkom frågan om preskription. En fordran på skadestånd preskriberas tio år efter att det skadeståndsgrundande felet har begåtts. Om man avbryter preskriptionstiden genom att framställa ett skadeståndskrav börjar en ny tioårig preskriptionstid löpa.

Något krav hade inte framställts förrän 2005, då Agell skrev till JK och begärde skadestånd. Det betyder att allt som hade hänt före 1995 i princip var preskriberat.

Men som företrädare för staten kan jag avstå från att åberopa preskription. Det kan jag göra till exempel om det finns starka skäl att få sakfrågorna belysta i en rättegång. Jag bedömde att det i och för sig fanns sådana starka skäl här.

För att avstå från preskriptionsinvändning ansåg jag mig dock böra kräva att rättegången verkligen skulle fylla sitt syfte. Detta skulle fordra mycket skicklig processföring, helst av en driven advokat.

Det som dittills hade hänt i processen gjorde att jag ansåg det övermåttigt för Anders Agell att sköta rättegången själv. Därför ställde jag villkoret att han åtminstone skulle ha någon vid sin sida som kunde styra processen.

Agell anlätade då en advokat, men denne var helt passiv under det förberedande sammanträdet. Rättegången fyllde enligt min mening inte det syfte som skulle motivera att statens preskriptionsinvändning släpptes.

I en mellandom i april avfärdade Attunda tingsrätt - rådmannen Nils Hedström - statens preskriptionsinvändning. Eftersom det var mer eller mindre självklart att skadeståndsfordringen var preskriberad såvitt den stödde sig på det som hade hänt före 1995, var den allmänna förvåningen stor. Och den förstärktes av att rådmannen dels klandrade JK i hårda ordalag, dels förbjöd JK att överklaga.

Hans uttalanden i domen gjorde det oundvikligt för JK att begära att han lyftes bort från målets fortsättning. Tingsrätten biföll detta yrkande.

Härefter har lagmannen Erik Ternert förklarat att han inte tänker medverka som domare i målet. Han deltog i beslutet att jävsförklara Nils Hedström. Men tydligen hade han diskuterat målet med en av mina byråchefer - som själv inte var inkopplad på det - vid en middag. Och sedan detta hade uppdagats fann Ternert, enligt vad som har refererats, att det har "fallit en skugga" på honom.

Anders Agell har all heder av att han driver läkarnas sak och gör det med stort engagemang. Men han kan ibland inte lägga ihop två och två. Han talar till exempel om mitt "tricksande för att staten skall undgå ansvar".

Men jag vill att staten ska få ta sitt ansvar om det har begåtts sådana fel som är skadeståndsgrundande. Och jag vill att läkarna ska få upprättelse om de är oskyldiga. Mitt "tricksande" gick ut på att försöka bidra till en rättegång som skulle ge frågorna en ändamålsenlig belysning.

Agell säger också att "Lambertz och Ternert tydligen har spelat under täcket med varandra för att motverka läkarnas möjligheter". Jag bryr mig inte ens om att säga att det är en allvarlig anklagelse, eftersom det bara är dumheter.

Någon kanske undrar hur jag som JK kan ifrågasätta läkarnas skuld samtidigt som jag försvarar staten mot läkarna i domstol. Men jag försvarar de poliser, åklagare, domare och andra som jag bedömer har gjort så gott de har kunnat. Det som må ha varit felaktigt försvarar jag inte. Sådan är JK:s roll ofta, och sådan bör den vara.

En sak är dock enligt min uppfattning bekymmersam. Vi är nog många som inte riktigt vet vad vi ska tro i skuldfrågan. Men det finns knappast någon jurist som har satt sig in i materialet och som i dag är beredd att säga - efter allt som nu har blivit känt - att bevisningen mot läkarna är övertygande.

Och ändå möjliggör inte vårt rättssystem att de får själva skuldfrågan prövad på nytt. Det strider nog mot mångas rättskänsla. Jag tror det visar att lagen bör ändras.

Göran Lambertz
justitiekansler
UNT 10/9 2008

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt.
Eftertryck eller annan kopiering förbjuden.